

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
ГЛАВА ПЕРША. ПОНЯТТЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ І ЙОГО РОЗВИТОК У СТАРШОКЛАСНИКІВ. МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ	7
ГЛАВА ДРУГА. ПОУРОЧНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «ОСНОВИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ»	
Вступ. ЩО ТАКЕ КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ.....	20
РОЗДІЛ 1. ВЧИМОСЯ ДУМАТИ І ЧИТАТИ КРИТИЧНО	
ТЕМА 1. ЩО ОЗНАЧАЄ РОЗУМІТИ ІНФОРМАЦІЮ.....	24
ТЕМА 2. ЩО ТАКЕ АНАЛІЗ	27
ТЕМА 3. ЩО ТАКЕ СИНТЕЗ	32
ТЕМА 4. ЯК НАВЧИТИСЯ ОЦІНЮВАТИ	35
ТЕМА 5-6. ЧИ ВМІЄШ ТИ ЧИТАТИ ВДУМЛИВО.....	40
ТЕМА 7-8. НАВІЩО ПОТРІБНІ ГРАФІЧНІ ОРГАНІЗАТОРИ	43
ТЕМА 9. ПІДБИВАЄМО ПІДСУМКИ	48
РОЗДІЛ 2. МАЙСТЕРНІСТЬ СТАВИТИ ЗАПИТАННЯ	
ТЕМА 10. НАВІЩО ТА ЯК ЛЮДИ СТАВЛЯТЬ ЗАПИТАННЯ	49
ТЕМА 11. ЯКІ ЗАПИТАННЯ НАЗИВАЄМО ЗАКРИТИМИ, А ЯКІ – ВІДКРИТИМИ	53
ТЕМА 12. ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНІ УТОЧНЮЮЧІ ЗАПИТАННЯ.....	56
ТЕМА 13. ЯК І НАВІЩО СТАВИТИ ВІДКРИТІ ЗАПИТАННЯ	58
ТЕМА 14. ЯК СТАВИТИ ТА ЯК ВИРІШУВАТИ ПРОБЛЕМНІ ЗАПИТАННЯ	62
ТЕМА 15. ЯКЕ ЗАПИТАННЯ, ТАКА ВІДПОВІДЬ	64
ТЕМА 16. ПІДСУМКОВА. ЗАПИТУЄМО ТА ВІДПОВІДАЄМО	66
РОЗДІЛ 3. ПРАЦЮЄМО З РІЗНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ ІНФОРМАЦІЇ	
ТЕМА 17. ЩО ТАКЕ ІНФОРМАЦІЯ ТА ЯК МИ ЇЇ ОТРИМУЄМО	68
ТЕМА 18. ВИДИ ІНФОРМАЦІЇ.....	72
ТЕМА 19. ФАКТИ І ДУМКИ.....	74
ТЕМА 20. ПРО ЩО МОЖЕ РОЗПОВІСТИ ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ.....	76

ТЕМА 21. ЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО ТЕКСТУ	78
ТЕМА 22. У ЧОМУ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТЕКСТУ	80
ТЕМА 23. ЯК ЗНАЙТИ ІНФОРМАЦІЮ В ЗМІ	81
ТЕМА 24. ПРО ЩО ГОВОРЯТЬ З ТЕЛЕЕКРАНА	83
ТЕМА 25. ЯК ОЦІНИТИ ІНФОРМАЦІЮ З ІНТЕРНЕТУ	85
ТЕМА 26. ЧИ МОЖНА ДОВІРЯТИ РЕКЛАМНИМ ТЕКСТАМ	86
ТЕМА 27. ПІДБИВАЄМО ПІДСУМКИ. ПРАЦЮЄМО З ІНФОРМАЦІЄЮ	88

РОЗДІЛ 4. РОЗУМІННЯ ТА КОНСТРУЮВАННЯ АРГУМЕНТОВАНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ

ТЕМА 28. ЩО ТАКЕ АРГУМЕНТ	91
ТЕМА 29. ЯК ЗНАЙТИ АРГУМЕНТИ В ТЕКСТІ	94
ТЕМА 30. ЯК ПОБУДУВАТИ СИЛЬНИЙ АРГУМЕНТ	96
ТЕМА 31. ЯК ВІДСТОЮВАТИ ПОЗИЦІЮ ЗА ДОПОМОГОЮ АРГУМЕНТІВ	99
ТЕМА 32. ЧИМ ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ СПРОСТУВАННЯ ВІД КОНТРАРГУМЕНТАЦІЇ	102
ТЕМА 33. ЯК ЕФЕКТИВНО СПРОСТОВУВАТИ АРГУМЕНТИ ОПОНЕНТІВ	105
ТЕМА 34. ЩО ТАКЕ НЕКОРЕКТНА АРГУМЕНТАЦІЯ	107
ТЕМА 35. ЯК РОЗПІЗНАТИ МАНІПУЛЯЦІЮ ТА ЗАХИСТИТИСЯ ВІД НЕЇ	108
ТЕМА 36. ПІДСУМКОВА. АРГУМЕНТУЄМО ТА СПРОСТОВУЄМО	110

РОЗДІЛ 5. УМІННЯ І НАВИЧКИ ДИСКУТУВАННЯ ТА ДЕБАТУВАННЯ

ТЕМА 37. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕКСТ	112
ТЕМА 38. ПЕРЕКОНУЮЧИЙ ТЕКСТ	113
ТЕМА 39. ЩО ТАКЕ ДИСКУСІЯ ТА ЯК У НІЙ БРАТИ УЧАСТЬ	115
ТЕМА 40. ЯК ОЦІНИТИ УЧАСТЬ У ДИСКУСІЇ	117
ТЕМА 41. ЯК НАПИСАТИ ЕСЕ І ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ПИСЬМОВІЙ ДИСКУСІЇ	119
ТЕМА 42. ЩО ТАКЕ ДЕБАТИ	120
ТЕМА 43–44. ЯК ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ДЕБАТІВ	122
ТЕМА 45. ЯК ПРОВЕСТИ ДЕБАТИ	125

ДОДАТКИ

ДЕЯКІ ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ, ВИКОРИСТОВУВАНІ НА УРОКАХ	127
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «ОСНОВИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ» ДЛЯ СТАРШИХ КЛАСІВ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ	134

РОЗДІЛ 1. ВЧИМОСЯ ДУМАТИ І ЧИТАТИ КРИТИЧНО

ТЕМА 1. ЩО ОЗНАЧАЄ РОЗУМІТИ ІНФОРМАЦІЮ

Очікувані результати:

після цього заняття учні зможуть

- пояснювати, що таке «розуміння», наводячи відповідні приклади;
- застосовувати різноманітні способи розуміння явища, процесу чи ситуації;
- ставити запитання, що сприяють розумінню;
- оцінювати важливість розуміння як основи мислення.

Основні питання теми:

Що таке розуміння. Розуміння як частина мислення. Роль розуміння в роботі з інформацією. Запитання, що сприяють розумінню. Уміння, що характеризують розуміння.

Регламент уроку:

1. Вступна частина – 4–5 хв.
2. Основна частина – 30–35 хвилин
3. Заключна частина – 3–5 хвилин

Організація пізнавальної діяльності учнів

1. Вступна частина

З метою мотивації навчальної діяльності учнів запропонуйте учням у парах прочитати уривок із твору Гоголя «Мертві душі» з тим, щоб відповісти на нижченаведені запитання: *Що відбувається в діалозі між Чичиковим і Коробочкою? Чи розуміє Коробочка Чичикова? Чому ви так думаєте? Що намагається зробити Чичиков? Яким чином він це робить?*

Нехай 2–3 пари висловлять свої судження класу (2–3 хв). У процесі обговорення акцентуйте увагу учнів на тому, що сенс діалогу в тому, що Коробочка НЕ РОЗУМІЄ, чого хоче від неї Чичиков. Він намагається по-різному полегшити їй процес РОЗУМІННЯ.

На завершення запитаєте дітей: *Що буде предметом вивчення на сьогоднішньому уроці, виходячи з того, який процес відбувається між персонажами?*

Підбиваючи підсумок обговорення, зверніть увагу дітей на те, що саме розуміння інформації буде предметом вивчення на уроці, назвіть тему уроку й ознайомте учнів з очікуваними результатами.

2. Основна частина

Організуйте роботу учнів у парі з текстом про час. Нехай коротко запишуть своє розуміння смислу тексту, закінчивши речення *«У цьому фрагменті тексту йдеться про те, що ...»*. Потім попросить порівняти свої записи в парах: *хто краще зрозумів текст? І попросить визначити, чому вони так думають?*

Вислухайте результати роботи 2–3 пар, обов'язково звертаючи увагу на те, що для учнів є критерієм розуміння тексту.

Потім скажіть, що розуміння тексту або усної інформації часто є важким завданням. Недарма іноді ми чуємо від співрозмовника: «А я це зрозумів по-своєму...», а іноді різне розуміння тієї самої інформації може призвести до виникнення складної ситуації і навіть до конфлікту. Тому важливо вчитися розуміти правильно, і наступна частина вправи допоможе нам зрозуміти інформацію тексту глибше.

Запропонуйте учням у парах виконати послідовно (бажано роблячи короткі записи) такі завдання:

- 1) згадайте, що вам було відомо про час, як поняття, раніше, поділіться своїми думками;
- 2) визначте, кому може бути цікава ця інформація;
- 3) дайте власне визначення поняттю «час»;
- 4) поясніть, хто і чому прагне зупинити час;
- 5) згадайте, чи була у вашому житті ситуація, коли ви хотіли зупинити мить або повернутися в минуле.

Потім запропонуйте учням попрацювати індивідуально: знову закінчити речення: «У цьому фрагменті тексту мова йде про те, що...», використовуючи власні слова.

Потім нехай порівнюють свої записи в парах.

Закінчіть вправу бесідою: *Що змінилося у ваших записах? А що – в розумінні вами тексту?* Зверніть увагу учнів на те, що вони тепер думають про своє розуміння тексту і його глибину, а також про те, яким способом їм вдалося поглибити розуміння інформації.

На цю частину заняття відводиться до 8–10 хв.

Далі перейдіть до роботи учнів у парах над теоретичним текстом «Розуміння». Зверніть їхню увагу на необхідність прочитати текст, обміркувати його зміст і написати до головного поняття тексту слова «розуміння» синквейн. Для цього запропонуйте учням використовувати пам'ятку, представлену в підручнику.

Зразок синквейна на тему «Розуміння» може бути таким:

*Розуміння
Ясне, глибоке.
Інтерпретуємо, пояснюємо, порівнюємо.
Здатність знайти свій сенс.
Фундамент.*

Організуйте читання створених парами декількох синквейнів.

Обговоріть результати роботи дітей з цим текстом, використовуючи такі запитання:

- Який з написаних синквейнів сподобався вам найбільше?
- *Що нового ви дізналися про розуміння як частину мислення?* (У відповідях учнів має прозвучати те, як вони зрозуміли, що таке розуміння, які операції його характеризують. Під час обговорення цього питання зверніть увагу учнів на поради, наведені в посібнику. Прочитайте їх уголос «ланцюжком»).
- Як ви можете використовувати ці знання?

На цю роботу відводиться до 8–10 хв.

Завершуючи роботу над новими навичками, запропонуйте дітям попрацювати над ними самостійно. Залежно від того, яка кількість часу залишилася на цю частину уроку, ви можете запропонувати учням 1–2 завдання з трьох, представлених у даній рубриці.

1. Завдання *«Дуже часто, обговорюючи з учнями причини їх неготовності до уроку, вчителі чують: «текст був важкий для розуміння»* – призначено для індивідуальної роботи з обговоренням різних точок зору в загальному колі. Учні можуть зазначити, що, очевидно, в тексті було багато нових незнайомих слів, котрі не роз'яснювалися. Текст не містив прикладів і порівнянь. Текст був побудований на нових ідеях, не пов'язаних з відомим матеріалом, і т. п.

2. Завдання *«Доберіть до оповідання якнайбільше різних назв, що відображають його зміст»* – може бути виконане в малих групах* протягом 3–4 хвилин. У процесі читання назв розповіді групами записуйте їх на дошці. Після закінчення обговоріть, яка з груп краще зрозуміла текст, чому ви так думаете? Можна визначити і найбільш вдалу назву, також запропонувати учням пояснити вибір.

3. Завдання *«Ознайомтеся з ситуацією. Перевірте, чи зрозуміли ви її, використовуючи питання пам'ятки. Запишіть коротке резюме тексту»* – може виконуватися як у малих групах, так і в парах. Якщо необхідно, поясніть учням терміни.

Ветеринар – лікар, який лікує тварин.

Альтернативна (в армії) служба: наприклад, на роботу до міського шпиталю або до утримувача для бездомних собак і котів.

Пацифістська* молодіжна організація «Прощавай, зброє!» – організація, що засуджує будь-які війни, негативно ставиться до використання зброї, що проповідує мир.

Наприклад, резюме може бути таким: *«Юнак Василь – працівник зоопарку, клопотався перед працівниками військкомату про альтернативну службу у зв'язку з пацифістськими переконаннями. Однак йому було відмовлено у зв'язку з відсутністю в законодавстві країни відповідних положень».*

Як альтернативне завдання можна запропонувати учням один з варіантів дитячої гри «Зіпсований телефон». Для її проведення об'єднайте учнів у малі групи по 5 осіб.

Запропонуйте кожній групі передати своїми словами зміст азербайджанського прислів'я.

Дайте кожній групі листок паперу із записаним на ньому прислів'ям «Запитаєш – гори переїдеш, не запитаєш – на рівнині заблукаєш». (Однак не вимовляйте прислів'я вголос до кінця, інакше вправа втрачає сенс!) Кожен з учнів групи повинен записати свій варіант прислів'я на цьому аркуші паперу так, щоб його не бачили інші. Потім він передає цей текст наступному в групі для того, щоб він/вона прочитали його фразу, а потім, закривши її (загнувши верхній край аркуша), нижче написали свої слова.

---

* Пацифізм – політична і громадська течія, прибічники якої засуджують будь-які війни, негативно ставляться до використання зброї, проповідують мир.

Таким чином, учні повинні передавати аркуш по колу, закриваючи попередні записи так, щоб наступний/а бачили тільки останню фразу і переформулювали її своїми словами.

Після закінчення вправи, коли кожен учень запише свої варіанти, нехай кожна з груп порівняє фразу, записану на аркуші останньою, з початковим прислів'ям. Наскільки ці фрази передають один і той же сенс? Можуть вийти такі фрази:

Поставиш запитання – багато чого досягнеш, промовчиш – залишишся ні з чим.
Поставиш запитання – знайдеш, промовчиш – втратиш, що маєш, і т. ін.

3. *Заклучна частина*

Завершуючи заняття, запропонуйте учням написати 5-хвилинне есе про результати уроку, що включає в себе:

- а) опис того, що ви дізналися з нової теми;
- б) одне питання, на яке ви не отримали відповіді на уроці.

Вислухайте 4–5 учнів, які бажають прочитати своє есе (3–4 хв.)

Прокоментуйте домашнє завдання.

Що стосується виконання наведених завдань, то варіанти їх виконання можуть бути такими:

1. Коротке резюме тексту може бути таким: *Д. Уайт боявся грабіжників. Коли він не зміг відкрити телефонну будку, то зателефонував до поліції, вирішивши, що його замкнули, щоб пограбувати.*

2. Переформулювання фрази «Навесні в душі народжується надія» може бути, наприклад, таким: *«Коли закінчується зима і настає наступна за нею пора року, у внутрішньому світі людини відбуваються зміни – вона починає вірити в те, що її чекає краще майбутнє».*

3. Слова-аналогі до слова вертоліт: *бабка (літає, за зовнішнім виглядом нагадує вертоліт), літак (машина, призначена для польоту), водоспад (створює сильний шум, такий же як мотор вертольота – реве), ураган (працюючі гвинти вертольота поблизу створюють сильний «ураганний» вітер) і т. п.*

4. Слова-антоніми до слова «риба»: *базіка (риба не розмовляє), залізо (тоне у воді), теплокровна (риба належить до холоднокровних тварин та ін.).*

Виконання подібних завдань розвиває гнучкість, варіативність, нестереотипне мислення. Стимулюйте учнів до добору максимальної кількості найнесподіваніших варіантів. Заохочуйте гумор учнів!

ТЕМА 2. ЩО ТАКЕ АНАЛІЗ

Очікувані результати:

Після цього заняття учні зможуть:

- пояснювати, що таке аналіз і що означає «аналізувати»;
- розрізняти і використовувати основні види аналізу;
- оцінювати власний рівень уміння аналізувати;
- формувати власне ставлення до цінності такого навчання особисто для себе.

Основні питання теми:

Що таке аналіз. Розподіл цілого на складові частини. Аналіз об'єкта (ситуації тощо) з різних точок зору. Розподіл процесу на низку простих дій. Класифікація. Причина-наслідок, причинно-наслідковий зв'язок.

Регламент уроку:

1. Вступна частина – 6–8 хв.
2. Основна частина – 30–32 хв.
3. Заключна частина – 5–7 хв.

Організація пізнавальної діяльності учнів

1. Вступна частина

З метою створення мотивації в учнів запропонуйте в парах завершити складання наведеного в підручнику кластера, згадавши, у яких ще випадках їм доводилося стикатися з поняттям «аналіз». (За необхідності поясніть їм або прочитайте опис методу «кластер»). Після завершення роботи обговоріть: *що спільного в усіх цих значеннях слова «аналіз»? Яке визначення ми можемо дати цьому слову?*

Організуйте обговорення результатів роботи усім класом. (Можуть бути додані слова: математичний, речення, складу речовини, ситуації тощо.) Відведіть на цю роботу не більше 5–6 хвилин. Потім оголосіть учням тему уроку та його очікувані результати.

2. Основна частина

Запропонуйте учням прочитати текст «Поговоримо про каву» з точки зору історика, лікаря, філолога, біолога, просто любителя кави, об'єднавшись у відповідні групи.

Учні повинні зазначити ті частини тексту, які зацікавили їх найбільше: як історика – буквою «І», лікаря – буквою «В», філолога – буквою «Ф», біолога – буквою «Б», людину, яка любить цей чудовий напій – буквою «Л». Потім із виділених частин скласти послідовний короткий переказ змісту тексту. Після закінчення роботи нехай кожна група прочитає свої варіанти класу. Зверніть увагу учнів, що розповіді відрізняються одна від одної за змістом. Іноді навіть складається враження, що групи читали різний текст.

Обговоріть з учнями такі питання:

- *Чому перекази, запропоновані групами, різні?*
- *На основі яких критеріїв (ознак) аналізувала текст кожна з груп? (Дайте слово представникам груп, які можуть зазначити, що історики прагнули вибрати місця, пов'язані з подіями минулого, оскільки історія вивчає минуле, любителі кави – місця, де описані враження людей від смакових якостей і впливу кави на людей і т. п.)*
- *Чи допоміг такий аналіз тексту краще зрозуміти його смисл? Чому? (Аналіз з різних позицій допомагає зрозуміти різнобічність змісту).*

- *Як ще можна розділити цей текст на частини? Чому?* (Наприклад, можна виділити частини з великою кількістю прикметників, частини, де згадуються конкретні люди, частини з географічними назвами і т. п.)
  - *Що нового про аналіз ви дізналися?* (Головне, на що важливо звернути увагу – аналіз одного і того самого об'єкта може проводитися з різною метою, за різними підставами (критеріями) і давати різні результати. Це дозволяє нам отримати більш глибоке, об'ємне і різнобічне уявлення про об'єкт).
- Відведіть на цю роботу 10 хвилин.

Далі об'єднайте учнів у пари. Запропонуйте їм прочитати теоретичний текст «Як провести аналіз», скласти до кожного абзацу по 1–2 запитання, а потім по черзі переказати текст один одному, послідовно відповідаючи на поставлені партнером/партнеркою запитання (7–8 хвилин).

Після завершення обговоріть з усім класом такі питання:

- *Які найцікавіші запитання вам вдалося поставити?*
- *Чи є питання, на які ви не знайшли відповіді?*
- *Що змінилося у вашому розумінні сутності аналізу?* (Зверніть увагу, що аналіз передбачає низку конкретних розумових дій, названих у наведеній після тексту пам'ятці).
- *Чим аналіз відрізняється від розуміння?* (Аналіз можливий тільки на основі розуміння, інакше ми не зможемо визначити, на які частини можна розділити текст. Розуміння не передбачає змін у тексті, а лише його інтерпретацію, переказ, дешифрування того, що вже є. А аналіз – це новий стан тексту, продукт його обробки, який може бути представлений у різному вигляді).
- *Виходячи зі змісту тексту, наскільки ви вмієте аналізувати?* (Подібні запитання припускають самооцінку учнів, тому ми стимулюємо їх до відповідей. Але самі відповіді не коментуємо і не оцінюємо. Іноді корисно дати свою відповідь на подібне запитання як зразок).

Відведіть на цю роботу 3–5 хвилин.

Завершуючи роботу з формування нового вміння аналізувати, об'єднайте учнів у малі групи. Залежно від швидкості роботи учнів, можна дати від 1 до 3 завдань для відпрацювання даного вміння в нових умовах. Можна також запропонувати малим групам на свій розсуд вибрати одне або два із запропонованих завдань.

Відведіть на цю роботу 10–12 хвилин.

1. *Виберіть будь-який з предметів, що нас оточують (наприклад, крісло, книжкова полиця, квіткова ваза, рюкзак). Проаналізуйте його.* Під час виконання завдання зверніть увагу учнів, що кожен з названих предметів може бути проаналізований з різних боків: з точки зору зовнішнього вигляду (колір, форма, поверхня), функцій, які виконує предмет, матеріалів, з яких він виготовлений, людей, для яких він може становити інтерес, і т. п. У ході аналізу ми можемо також порівнювати предмети за виділеними частинами-ознаками з іншими. Наприклад, крісло складається з сидіння, спинки, підлокітників. Наявністю підлокітників

ків воно відрізняється від стільця. Дане крісло виконано з декількох матеріалів: матерії (покриття поверхонь), металу (кріплення деталей) і т. п.

Під час виконання завдання стимулюйте учнів до накопичення вміння виділяти різні сторони об'єкта і аналізувати кожен з них, співвідносити, порівнювати з максимально широким колом об'єктів.

2. Щоб проаналізувати складний процес, його потрібно розділити на низку простих дій. Які кроки і в якій послідовності необхідно зробити, щоб:

- поміняти електропроводку у вашому будинку?
- здійснити подорож до Росії?
- утримувати і тренувати тюленя?
- організувати благодійний концерт?
- відкрити власну справу?

Запропоноване завдання надзвичайно важливе, оскільки вміння скласти алгоритм (перелік і послідовність) дій є запорукою успіху в будь-якій людській діяльності. Звертайте увагу учнів на те, що перелік повинен бути детальним, повним (містити усі необхідні для успіху кроки), зрозумілим для виконання (інструктивним). Не забудьте обговорити з дітьми, чим корисні такі переліки дій.

3. Проаналізуйте ситуацію і зробіть висновки на основі тексту про учнівське самоврядування.

Запропонуйте учням скористатися наведеною пам'яткою. Один із можливих варіантів відповіді:

Проблема:	Слабка участь учнів у шкільному самоврядуванні
Причини:	Формальний характер питань. Пасивність у ставленні до ідеї самоврядування. Багато справ: репетитори, тренування тощо. Адміністрація шкіл і вчителі не вірять у компетентність учнів у вирішенні важливих і поточних питань.
Висновок автора:	У цій ситуації можливе тільки співуправління або внесення учнями пропозицій. Прийняття рішень і дії залишаються за дорослими.

Якщо виділені частини такі, то попросіть учнів висловити свою думку щодо даної проблеми. Якщо вони виділили інші частини, то попрацюйте над критеріями виділення і змістом виділених частин.

3. Заключна частина уроку

Запропонуйте учням оцінити їх діяльність на уроці, наскільки вони згодні з такими твердженнями (1–2 бали за кожне твердження).

Твердження	Бали
<i>Я знаю, що таке аналіз</i>	
<i>Я розумію, що означає аналізувати</i>	
<i>Я вмію розділяти ціле на складові частини</i>	
<i>Я вмію виявляти взаємозв'язки між виділеними частинами і принципи організації цілого</i>	
<i>Я вмію співвідносити й порівнювати одні предмети і явища з іншими</i>	
<i>Я знаю, як застосувати набуті вміння в реальному житті</i>	

Нехай декілька учнів (4–5), які бажають висловитися (3–4 хв.), назвуть і прокоментують свої оцінки. Цим учням ви можете поставити оцінки до класного журналу на підставі обґрунтованості й логічності їх власних оцінок.

Прокоментуйте домашнє завдання.

1. *Якби вам потрібно було проаналізувати кінофільм, то, напевно, ви виділили б такі напрямки аналізу: жанр, сюжетна лінія, робота режисера, гра акторів та ін.*

А які напрямки важливі для аналізу:

- *шкільного твору?*
- *молодіжних передач на вітчизняних телеканалах?*
- *футбольного матчу?*

Завдання аналогічне до завдання 1) на уроці. Але, на відміну від уроку, тут не потрібно проводити операцію аналізу. Йдеться про виділення критеріїв (напрямів) аналізу, наприклад, вчителям добре відомі критерії аналізу шкільного твору: грамотність, пунктуація, повнота розкриття теми, відповідність літературним джерелам і т. п. Пам'ятайте, що діти можуть запропонувати і свої оригінальні «не педагогічні» критерії: цікавість, гумор тощо. Заохочуйте неординарність і оригінальність мислення, навіть якщо вони не зовсім відповідають «шкільним вимогам».

2. *Випишіть у стовпчик якомога більше спільних ознак двох предметів: «каструля» і «човен».*

Завдання можна виконувати в такому вигляді:

Каструля і човен
<i>Можуть бути наповнені водою</i>

І т. п.

3. *Назвіть предмети, що є перехідним містком між автомобілем і лопатою. Вони повинні мати чіткий логічний зв'язок з обома цими поняттями. Наприклад, у нашому випадку це може бути "екскаватор"(з лопатою подібний за функцією і транспортний засіб, як автомобіль).*

Таким предметом може бути, наприклад, ґрунт – автомобіль їздить на дорогах з ґрунтовим покриттям, а лопата – знаряддя для розпушування ґрунту. До цієї групи можна віднести снігоприбиральну, асфальтоукладальну машини і т. п.